

Hoogstamboomgaard (pakket 26)

Wat is een hoogstamboomgaard?

Een hoogstamboomgaard is een boomgaard met fruitrassen of notenbomen. Hoogstamboomgaarden zijn al bekend uit de middeleeuwen bij kloosters en kastelen, zowel voor eigen gebruik als handel. Bij boerderijen komen boomgaarden dan ook al eeuwen voor en sommige locaties kunnen heel oud zijn. De stijgende prijzen voor fruit zorgden voor een ware explosie van het aantal boomgaarden tussen 1850 en 1900. Na de tweede wereldoorlog hebben rooipremies in het hele land veel hoogstamboomgaarden doen verdwijnen. Hoogstamboomgaarden worden vaak door een heg, haag of sloot afgescheiden van de omgeving. Vaak vindt in een hoogstamboomgaard beweiding plaats. De hoogte van de stammen zorgt ervoor dat het vee geen fruit kan eten.

Waarom waardevol?

Een hoogstamboomgaard biedt:

- voedsel- en nestgelegenheid voor vogels;
- voedselgelegenheid voor insecten (bijen), amfibieën en zoogdieren;
- behoud van cultuurhistorisch erfgoed;
- oogsten en verwerken van fruit.

Hoogstamboomgaarden hebben niet alleen een landschappelijk, maar vaak ook grote ecologische waarde door het voorkomen van hollenbroeders zoals de steenuil en holenduif in bomen met holten. Ze zijn ook van belang als broedgebied voor vogels als grauwe klauwier, specht en kramsvogel en als leefgebied voor zoogdieren.

Onder de schors van oude bomen leven insecten die dienen als voedsel voor vogels, zoals boomkruiper en grote bonte specht. Ook grauwe vliegenvanger, koolmees en vlinders zoeken er naar eten. Vlinders vinden er vaak planten waarop ze eitjes afzetten. In het voorjaar trekt de bloesem insecten aan zoals hommels, bijen en zweefvliegen.

In oude boomgaarden groeien vaak zeldzame fruitrassen met in de onderbegroeiing een soortenrijke kruidenvegetatie.

Hoe te beheren?

Voor het behoud van een boomgaard is het van groot belang dat u regelmatig snoeit. Doet u dat niet, dan worden de bomen minder vitaal en gaat de boomgaard op den duur verloren.

- Is een boom meer dan vijf jaar niet gesnoeid, verwijder dan per jaar hooguit een vijfde van de totale takkenmassa. **Werk stapsgewijs:** eerst ziek en dood hout verwijderen, vervolgens lucht en licht in de boom brengen. Doorgeschoten takken en waterloten verwijderen om de vorm te herstellen. Vervolgens uitdunnen van de kroon en verjongen van het vruchthout. Spreid het werk uit over twee seizoenen.
- **Snoei regelmatig**, afhankelijk van uw doelstelling. Voor fruitproductie kunt u het beste elk jaar snoeien. Voor landschappelijke aankleding is eens in de twee á drie jaar voldoende.
- **Snoei in de juiste periode:** pitvruchten bij voorkeur tussen november en februari, steenvruchten vanaf april (tijdens het groeiseizoen) en na de pluk.
- **Laat oude en dode bomen zo lang mogelijk staan;** deze trekken hollenbroeders en insecteneters aan, plant er een vervangende boom naast.
- **Beweid of maai de ondergroei**, bij voorkeur met schapen of kalveren. Een goede bescherming van jonge bomen is dan nodig. Beweiden met paarden of geiten kan ook, dan hebben alle bomen een goed raster nodig. Maai maximaal twee keer per jaar, niet als een gazon. Maaiafval kan als compost dienen voor de hoogstambomen. Deze hebben baat bij een rijke grond en voldoende mest.
- Verwerk het snoeihout in een **takkenril**. Hiervan profiteren vogels, zoogdieren, amfibieën en insecten.
- Valfruit trekt dagvlinders aan, vooral Atalanta's. Ook vogels lusten graag fruit, laat daarom een deel van het **valfruit liggen**.
- Zijn er geen bomen met holten voor hollenbroeders, zoals koolmees en steenuil, hang dan **nestkasten** op. **Insectenhôtels** zijn van groot belang voor vele soorten vlinders, kevers of wilde bijen.

Omschrijving ANLb

Een hoogstamboomgaard is een verzameling van fruitbomen (appel, peer, kers en of pruim), met een stam van minimaal 1,5 meter hoog en waarvan de onderbegroeiing bestaat uit extensief grasland. Maximaal 10% van de bomen bestaat uit walnoten. Een hoogstamboomgaard heeft een historische waarde en een minimale oppervlakte van 1500 m². De gemiddelde stamdiameter van de bomen is minimaal 20 cm. Een hoogstamboomgaard heeft een dichtheid van minimaal 75 tot maximaal 150 fruitbomen per ha en bestaat uit tenminste 20 bomen.

Beheervorschriften ANLb

- Het snoeien vindt plaats in de periode tussen 16 juli tot 15 maart, bij voorkeur na de kortste dag.

Belangrijk: binnen 7 dagen ná snoeien en snoeiafval opruimen melden op www.rijnvechtenvenen.nl

- Pitvruchten worden tenminste eenmaal per twee jaar gesnoeid. Voor ander vormen geldt alleen vorm- of onderhoudssnoei indien nodig.
- Snoeiafval is verwijderd of op takkenrillen gelegd. Maaiafval wordt verwijderd.
- Als snoeiafval wordt versnipperd mag dit niet in de hoogstamboomgaard worden verwerkt.
- Hoogstamfruitbomen worden beschermd tegen beschadiging door vee met rasters of korven die niet aan de bomen bevestigd zijn.
- Branden in en in de directe omgeving van de hoogstamboomgaard is niet toegestaan.
- Bemesting met drijfmest, ruige mest (geen pluimveemest) of kalk is toegestaan.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid.

Met dank aan: [Handboek Agrarisch Natuurbeheer](#) & [Walter den Hollander](#) & Gerhard Hof

Disclaimer: dit is een handreiking om samen tot meer ecologisch resultaat te komen van het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer. Aan deze handreiking kunnen geen rechten worden ontleend. ANLb beheer blijft onderhevig aan de actuele voorwaarden zoals in de beheerovereenkomst overeengekomen